

[B] **VRAGEN UIT DE ONDERBUIK. “ALLES VERANDERT” VAN KRISTIEN HEMMERECHTS**

Een nieuwe roman van Kristien Hemmerechts, altijd goed voor wat mediaspektakel. In 2014 belandde de auteur in een storm toen *De vrouw die de honden eten gaf* werd gepresenteerd, althans in Vlaanderen. In Nederland reageerden recensenten opvallend milder. De bagger die Hemmerechts toen over zich heen kreeg, is bij haar nieuwe roman gelukkig uitgebleven. Al zijn de meningen over *Alles verandert* én Hemmerechts zelf ook nu weer verdeeld. Hemmerechts, vorig jaar zestig geworden, schuwt nog steeds de controverse niet – waarom zou ze? – en hier en daar duiken weer de obligate sneren of flauwe grappen aan haar adres op, genre “Hemmerechts voert een kruistocht (*pun intended*) tegen de *male chauvinist pigs*”.¹ Dat neemt niet weg dat ze met *Alles verandert* een brandend actuele roman heeft geschreven. Een goed boek ook, zij het niet helemaal zonder zonden.

Als uitgangspunt voor haar nieuweling koos Hemmerechts J.M. Coetzee's *In ongenade* (1999). In interviews noemt Hemmerechts *Alles verandert* een spiegelroman van het werk van de Nobelprijs- en Man Booker Prize-winnaar. Een bestaand boek of oeuvre als basis voor een eigen werk gebruiken is vanzelfsprekend niet nieuw. Willem Brakman deed het in *Een voortreffelijke ridder* (1995) met *Don Quichot* (1605 en 1615). Michael Cunningham ging voor *The Hours* (1999) met Virginia Woolfs *Mrs Dalloway* (1925) aan de slag. En onlangs nog verscheen *Jij zegt het*, waarin Connie Palmen zich voor haar beschrijving van de hypergemediatiseerde relatie tussen Ted Hughes en Sylvia Plath inspireert op Hughes' in 1998 verschenen *Birthday Letters* (zie recensie op p.132). Ook Hemmerechts schrijft zich met *Alles verandert* in die traditie in.

In ongenade vertelt het verhaal van een literatuurprofessor in Zuid-Afrika die zijn veilige leventje en reputatie op het spel zet nadat hij een jonge studente heeft aangerand. Hij verkast naar het platteland waar zijn dochter woont en merkt daar dat de wereld zoals hij die kent radicaal veranderd is. De delicate verhoudingen tussen blank en zwart komen aan bod, net als de relatie tussen misdaad en straf. Drie misdadigers dringen het huis binnen, takelen de professor toe en verkrachten zijn dochter. Maar

Kristien Hemmerechts, Foto Marco Mertens.

Coetzee's hoofdpersoon ziet vooral zichzelf als slachtoffer. Door zijn bovenmatige seksuele appetijt heeft de blanke antiheld zelf een en ander op zijn kerfstok, maar dat lijkt zijn slachtofferschap allesbehalve in de weg te staan. Hemmerechts draait de rollen om. Nagenoeg elke hij wordt een zij. De Zuid-Afrikaanse professor reincarneert als de Vlaamse vrouwelijke professor TransSexLit Iris Verdonck. Zij doceert over genderrollen in de wereldliteratuur: van Flauberts *Madame Bovary* over – jawel – *In ongenade* tot Nabovoks *Lolita*. Ze houdt van dildo's en is “in behandeling” bij een voor haar erg bevredigende arts. Tot die met pensioen gaat en ze elk houvast lijkt te verliezen. De vrijgevochten Verdonck wordt verliefd op de bloedmooie Poolse studente Agnieska en dat leidt tot verregaand seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ze wordt geschorst en vlucht per fiets naar haar zoon. Daar komt ze in een heel andere wereld terecht, waar zij niet de plak zwaait. Haar zoon is als *housesitter* aan de slag bij een onzichtbare rijkwaard. Bij de villa horen een zwart echtpaar – hij als manusje-van-alles, zij als poetsvrouw – en wat verderop liggen een aftandse

manege en een asielcentrum. Op een dag dringen drie Afrikaanse vrouwen de villa binnen, takelen de zoon toe en mishandelen en verkrachten Verdonck met haar stukgemaakte lievelingsdildo. Hierna volgen een overdosis zelfmedelijden, angst, achterdocht en verwoede pogingen om de controle over zichzelf, de mensen om haar heen én de wereld weer in handen te krijgen.

Hemmerechts' *Alles verandert* is weinig realistisch, maar dat is ook niet zo belangrijk. Ze stelt in de eerste plaats vragen: kun je sekserollen zomaar omdraaien? Werkt dat? Wat gebeurt er dan? Pasklare antwoorden geeft de auteur niet; als lezer ga je mee in het onderzoek. Op dat vlak is dit zeker een interessant boek. Jammer dat één element de lezer daarbij sterk tegenhoudt. Hemmerechts stelt haar vragen impliciet. Tegelijk laat ze haar hoofdpersoonage in haar colleges TransSexLit precies dezelfde vragen stellen op een erg expliciete manier. In tegenstelling tot de auteur heeft de arrogante, eigengereide Verdonck bovendien overal een antwoord op; ze gaat ervanuit dat ze alles beter weet dan de rest. Dat past vanzelfsprekend bij het personage, maar personage en auteur zijn hoe dan ook twee verschillende stemmen. En al is de verdubbeling van de vragen van de auteur en die van het hoofdpersoonage op zich een mooi idee, de uitwerking blijkt teleurstellend. Het komt wat gezocht over, alsof Hemmerechts per se een structureel trucje uit haar hoed wilde toveren.

Een tweede element dat mij tegen de borst stuitte, was de literatuurkennis die Verdonck te pas en te onpas etaleert. Ook dat gedrag past uitstekend bij het personage. Maar de boeken en auteurs waarnaar Verdonck verwijst, zijn wel erg voor de hand liggend. Daarmee probeert Hemmerechts misschien een breed publiek warm te maken voor genderstudies, maar lukt dat als je hen bij het handje neemt en open deuren intrapt? Ik meen overigens dat het gros van Hemmerechts' lezers best kaas heeft gegeten van de literatuurgeschiedenis. Als je hen op een dergelijke manier de weg wijst, roept dat irritatie op. Iets beknoptere verwijzingen naar de bekende voorbeelden en meer aandacht voor nieuwe, niet zo bekende of onbeminde boeken binnen de genderstudies hadden van *Alles verandert* een interessanter, prikkelender boek gemaakt. Hemmerechts is, met haar achtergrond als

literatuurprofessor, vast en zeker in staat een minder brave selectie te presenteren.

Dat neemt niet weg dat *Alles verandert*, zoals gezegd, een goed boek is. De spiegeling van *In ongenade* boeit, de roman leest als een trein en Hemmerechts bespreekt heel wat actuele thema's. Zo integreert ze zijdelings de problematiek van de Poolse arbeiders en sekswerkers in de Lage Landen in haar roman. Hemmerechts' favoriete thema, de plek en rol van de vrouw in een patriarchale wereld (om dat beladen woord "feminisme" niet in de mond te nemen), staat logischerwijs op de voorgrond. Daarmee sluit het boek naadloos aan bij de oproepen die een aantal Hollywoodactrices vorige zomer lanceerden voor onder andere interessantere vrouwenrollen², de aanklacht van vrouwelijke onderzoekers en doctorandi tegen de seksistische universiteitscultuur in België³, of de media-aandacht voor de onderdrukking en seksuele uitbuiting van vrouwen door Islamitische Staat. Ook de vluchtelingencrisis – van asielcentra over integratie tot werkgelegenheid – speelt een prominente rol in het boek. Hemmerechts focust zich op zwarte, Afrikaanse vluchtelingen, maar dat kan gemakkelijk als een overtuigend pars pro toto voor het hele hedendaagse vluchtelingendebat gelezen worden. Kortom, *Alles verandert* biedt zijn lezers erg veel. Al zou ik wel aanraden om het boek niet op de nuchtere maag te lezen. Door de expliciete en confronterende seksscènes zult u uw ontbijt regelrecht de vuilnisemmer in kieperen.

DOROTHEE CAPPELLE

KRISTIE HEMMERECHTS, *Alles verandert*, De Geus, Breda, 2015, 288 p.

Noten

(1) www.knack.be/nieuws/boeken/kristien-the-woman-you-love-to-hate-hemmerechts-wordt-60/article-normal-597399.html

(2) www.nytimes.com/2015/09/13/movies/female-stars-talk-candidly-about-sexism-in-hollywood.html?_r=0

(3) www.knack.be/nieuws/belgie/seksisme-aan-de-universiteit-ben-je-een-slet-vroeg-de-directeur/article-normal-615179.html